

Нар. 1921 р. в місті Малко Тирново. Має юридичну освіту. Пише для дорослих і дітей. Видав книжки «Тривоги», «Нокаут», «Море для всіх», «Доторк» та інші.

СХОДИ ВЕЛЕТІВ

Друга подорож до Венеції остаточно переконала мене, що це справді химерне й дуже незручне, до того ж понад усяку міру мокре місто, де не змогли б жити ні венеційські купці, ні навіть дожі. В цьому місті неможливо зосередитись для творчої праці чи бодай по-справжньому закохатись, бо над людиною тут завжди тяжить щось апокаліптичне, якась дивна певність, що якогось чудового дня вода підніметься на сходи й залле велетів по самі плечі. Тож уявім собі їх обабіч сходів на сухому й зовсім безпечному місці біля Палацу дожів, як вони стоять і поволі тонуть, і жах охоплює їх, та вони не можуть навіть крикнути, бо кам'яні.

Залишається кричати людям.

Надвечір я виборсався з вогких простирادل і глянув у вікно. Там був канал, і в його каламуті пливла гондола. Я пішов до ванної. Мені здалося, що найсухіше місце в Венеції саме ванна, я дивувався, чому тільки люди їдуть сюди. Витираючись мокрим халатом, я поглядав на двох молодих людей, що цілувались у гондолі. Вона повільно сунула під вікном, а ті цілувались й цілувались на очах у гондольєра, мов у кіно. Гондольєр особа найнята, живий двигун, але зі свого вікна я доб-

ре бачив, як дівчина, цілуючись, не зводила очей з гондольєра. Молодята приїхали хтозна з яких Філадельфій і платили за те, щоб цілуватися в такому колоритному місті, але гондольєр, теж частка того колориту, знав, що п'ятдесят з кожних ста жінок, цілуючись, нагороджують його промовистим поглядом. То було наслідком загальної демократизації світу. Всього якихось тридцять років тому процент жінок, що, цілуючись із коханим, пасли очима гондольєра, не перевищував цифру п'ятнадцять. Лишалось тільки зробити висновок, що буде через тридцять років.

Я любив ці похмурі венеційські готелики, в яких, доки не спустишся в ресторан, відчуваєш себе блощицею. Зате, раз опинившись серед затишку білих скатертин, старовинних лампівнів та до паморочливого блиску натертих мармурових плит, забуваєш про все на світі. Але довго засиджуватись не можна, бо за дверима на тебе чекає лабіринт води, каміння, бань, стін, статуй, дерев, мостів і набережних, за дверима чекає на тебе казка, названа Венецією, цікавішої за яку нема.

Я знову згадав про Вахе. Щоб не склалося хибного враження, застережу, що цей Вахе був звичайним болгарським вірменином з Бургаса й емігрував до Італії напередодні війни разом з батьками, власниками магазину «Готовий одяг». Я йшов, придивляючись до вітрин: чи не помічу за котроюсь свого колишнього однокласника Вахе? Чи впізнаєм один одного? Чи встигнемо поговорити? І чи знайдемо спільну мову, якщо й поговоримо? В усякому разі, думав я, не в кожного смертного є знайомий, який переїхав жити до Венеції.

Поперед мене йшли ті самі молодята, про яких я чомусь думав, що вони з Філадельфії. Вони знову пригортались одне до одного, і я вирішив, що й цього разу вони катались в гондолі. Я надумав простежити за ними — було просто цікаво подивитись, як тут розважаються молоді американці. Кругом вешталось повно подібних пар. Хлопець пригортав кохану, не минаючи нагоди роздивлятись й інших дівчат. І в нього, і в неї є свої великі й малі таємниці, думав я, проте вони міцно вчепились одне в одного. Дівчина, руда й не дуже висока, мала великі спокійні очі, довгу косу й крапчасте платтячко, яке дуже нагадувало блузку й не ховало білих трусиків. Хлопець був кремезний, пришив і ротатий, але це не означало, що він гидкий; увесь його вигляд засвідчував силу й мужність. Я незабаром загубив їх у вузькій гамірній вулиці. Тут публіка була значно старіша: літні жінки, скрізь жінки, тільки де-не-де чоловік, усі яскраво вдягнені, аж в очах мерехтить; і над усією вулицею панував незрозуміло святковий, якийсь канікулярний настрій. Ці люди, що мали незабаром потонути в землі, як Венеція під водою, — тепер мандрували, не маючи іншого клопоту. Вони гуртом оглядали пам'ятники, гуртом наймали гондолу, скрізь і всюди тримались гурту, бо десь там, у рідних краях, у своєму рідному домі вони безмежно самотні. Це ті бабусі, про яких пишуть у чорних рамках та в оголошеннях матримоніальних рубрик. Мені здавалось, що кожна з них теж шукає собі пари. Як було б добре повернутися додому з чоловіком, а тоді розповідати в м'ясному магазинчику: ну що я вам скажу, познайомились у Венеції, там це значно простіше... Але чоловіків не було, чоловіки траплялися зовсім рідко. І справді, подумав я, чому їх так мало, якщо вони користуються попиту?.. Я не міг збагнути, що краще для Венеції: бути самому чи бути вдвох? Я довго вагався й нарешті вирішив, що, мабуть, таки краще вдвох. Венецію треба пізнавати в розмовах, а я тинявся сам і мовчав. Тинявся, зазираючи у вітрини, чи не

побачу десь отого бісового Вахе. Тоді згадував двох молодят із Філадельфії й починав шукати їх.

Оті маленькі кав'ярні над безіменними для мене каналами здавалися дивом. Зайшовши в одну з них, я пошукав місця. Вільних столиків не було, крім одного, за яким уже сиділа жінка; калічачи англійські слова, я спитав, чи можна сісти, вона такою ж каліченою мовою відповіла, що можна, я сів і замовив собі каву. Жінка була дуже біла, мала світле волосся й ледь округлі форми — ледь-ледь. Свою чашку вона вже спорожнила й дивилася на канал — надворі сутеніло. Біля чашки лежали таблетки, хіна й аспірин. Кельнерка принесла каву, я тут-таки розрахувався — про всяк випадок. Я знав ціну блаженним хвилиною над чашкою духмяної рідини й широко втішався, бо попереду був ще славетний собор Святого Марка. Десь неподалік загомоніла гітара й полинув спів, мелодійний і досить злагоджений. Співала молодь, і моя сусідка теж обернулася. Хлопці й дівчата були в легкому й трохи потертому вбранні, як люди, що звикли носити рюкзаки, спати по кемпінгах й економити гарячу воду. Вони співали й вистукували чіткий ритм. Я знав, що, доспівавши й допивши каву, молодь подасться до Святого Марка. Моя сусідка всміхнулася їм і гукнула щось по-польськи. Хай йому чорт, подумав я, цих полячок стилі, що яблуків ніде впасти. Було дивно, як я не здогадався про це раніше: полячка ж та ще й дуже знайома, навіть більше, ніж треба. «Ханка!» — вигукнув я. «Ні, — відповіла вона, — не Ханка, а Аліція». «Ханка!» — наполягав я. Вона так само палко заперечила: «Аліція!» Я широко вибачився. Мене трохи ображало, що це не Ханка. Саме такою мусила стати вона за ці десять років, саме такою, ледь округлою, бо я завжди їй казав, що вона до їжі ставиться досить легковажно. Як з'ясувалося потім, Аліція вийшла по хіну й аспірин. Вони вже третій день у Венеції, он у тому пансіонаті, там дуже дешево, сказала вона. Сьогодні її чоловіка почало трусити, й Аліція нарешті вирвалася і вирішила бодай посидіти в кафе. Вона сиділа, дивилася на юнаків та дівчат і в такт хитала ногою. А потім сказала, що охоче пройшлася б зі мною цими страшними вуличками, та, на жаль, уже й так надто довго купує хіну й аспірин — добрих три години. Мені дуже хочеться, сказала вона, погуляти Венецією з чужим чоловіком. Правду кажучи, мені теж кортіло пройти під руку з полячкою. Я знову мало не вилаяв її, що вона не Ханка. Чи знає вона Ханку, спитав я. Звичайно, відповіла Аліція. Я подумки вилаяв її, що це не вона, бо мені конче потрібно було мати тут саме Ханку. Так, але вже три години. «Знаю!» — відповів я. Тоді вона сказала почекаати хвилин сорок п'ять — спробує вислизнути вдруге. Я залишився, вона пішла. Поза вікном промайнули мої знайомі філадельфійці — зовсім поряд. Але тепер, коли я мав Аліцію, вони здалися мені нецікавими. Хіба ж могла та сухоребра дівчина рівнятися із Аліцією. Та нізачо: мов крига й полум'я. Прибула ще одна гітара на чолі нової групи молоді. Це виявилися німці, вони поприходили просто з раннями та спальними мішками на плечах. Співали тільки англійських пісень, і це мене вразило, бо ті, перші, були англійці й співали чи не всіма мовами світу. Обидві групи ввійшли в контакт і домовилися зустрітись біля Святого Марка. Я подумав, куди повести Аліцію: теж до собору чи кудись ще? Мені страшенно не хотілося вести її в собор. Я замовив кока-колу. Німці зникли. Столики в кав'ярні швидко звільнялися. На каналі побільшало гондол. І раптом за вікном промайнув Вахе. Я вибів, але марно: привиділося. Ханка хотіла вивчати болгарську поезію, а оскільки

ки трохи розуміла по-нашому, я дав їй збірку Петрова. Ханка потім вийшла заміж, але ще добрих два роки писала мені листи, кожен з них присмачуючи епіграфом з його поезій. Останній лист починався рядками:

...І я, мов отой велогонщик: упавши,
всміхаюсь, хоч біль мене крає.

На місце Аліції сіла стосорокарічна американка. Вона надписувала листівки з краєвидами Венеції їй, дописавши, поцікавилася, чи бачив я щось краще за це місто. Я відповів, що ні. Тоді вона показала мені всі п'ять своїх листівок з однаковим текстом: «Я не бачила нічого красивішого за це місто. Цілує тебе Гільда». Лише на одній листівці поцілунку не було. Я запитав чому. Це для нашого пастора, відповіла вона. Гільда була пречудова й на здоров'я не скаржилася. Придивившись до неї пильніше, я пересвідчився, що вона переживе й мене. Від неї пахло чистотою й золотом. Я міг би побитись об заклад, що золото пахне. Перснів на собі Гільда мала досить, щоб справити належне враження, й не досить для того, щоб якийсь легковажний гангстер зробив з неї форшмак. Голос Гільдин дзвенів міддю, як і належить англійці, що читає самі бестселери. З нею було цікаво посидіти. Час минув непомітно. Про Болгарію вона зроду не чула. Про Туреччину — теж. Чула тільки про каву по-турецьки. Я дивився на неї й міркував, що коли б не ці бабусі, крива туризму катастрофічно б упала.

Я просидів тричі по сорок п'ять хвилин. Востаннє проклявши свою звичку до дурних авантур, я подався в бік Святого Марка. Добрих дві години пішло нанівець, тоді як на соборній площі було так весело й цікаво. Немає нічого кращого за самоту й незалежність. Я йшов і думав: знайду дорогу чи знову блукатиму серед трьох сосен. Гамір потроху вщух, вулиці звільнились, і цю частину Венеції заповнили закохані та шахраї. Вода в каналі праворуч уже спала, заколисана тьманим ліхтарем. Це місто лишалося таким, як і за часів Марко Поло та двох уславлених нечупар, що будували палаци, арки, храми та мости і як хотіли перевантажували їх архітектурними надмірностями та малярством, від мініатюр до тих велетів на сходах. Я спробував собі їх уявити й раптом перелякався не на жарт. Обидва велети покинули свої місця в Палаці дожив і відпочивали після багатовікового заціпеніння. Вони сиділи, звівшись ноги в воду, мов дітлахи, і кожен їхній рух здавався подитячому незграбним, лиш обличчя зберігали сувору незворушність, навіть більше: я мав таке враження, що вони ось-ось почнуть вимагати звіту. Я сів посередині. Лівий велет заходився ніяково брьохати ногою по воді, й вода між пальцями в нього світилась. Я не мав чого сказати їм, не міг навіть вибачитися, та не хотів, щоб і вони щось говорили мені, бо хто його знає, який світогляд у цих людей. Я підвівся й пішов.

На площі вирував багатотисячний натовп і не менша зграя голубів, що навчилися від людей не спати. Тут панували хаос і безладдя: ні визначених партій або груп, ні навіть місця, щоб посидіти на бруківці, пісні плутались, мелодії спліталися вузлами, скрізь вирувала людська плоть усіх кольорів і націй, стомовний гомін не втихав — і все-таки було досить приємно! Співали молоді, проте не відставали й старі. Я незабаром збагнув, що коли сам добре підспівуєш, то решта мелодії тобі не заважає. «Святий Марко», переконався я, — це передусім осередок всесвітньої самоти; якщо людство й справді складається з са-

мітників, то вони з'їжджаються сюди, щоб відчутти поряд чиєсь плече й наспіватися. Ті, що не співали, — просто слухали і втішалися співом інших та сістєю. Вся веремія поділялася на кола — великі й малі, в центрі яких розмістилися гітаристи й найактивніші співаки. Навкруги юрмилася молодь, за нею — непостійна випадкова публіка, що підходила й відходила, тиняючись від одного кола до іншого: хочеш послухати — будь ласка, хочеш приєднатися — співай. Ти за день наблукався серед минушини, від історії та гідів у тебе пухне голова, ренесансами та рококо тебе напхали по зав'язку, тебе нестримно тягне до любові сучасності, й ти поспішаєш,— для цього відведено ніч. Співай і танцюй під дикунський бренькіт гітари. Площа видавалася ярмарком світу, краплиною сімдесятих років двадцятого століття, яку взяли під мікроскоп: люди нагадують співочих мікробів, щасливих бацил серед декорацій історії, краси й води. Десь далеко за цим декором лишилася вся проблематика всіх Азій, Африк, Америк, Австралій і Європ... Може, є й інші континенти? Може, є ще не відкриті проблеми? Можливо... Нехай собі. Тут місце для пісень. Тут кожен має право купити й недбалою рукою заповнити кольорову листівку: «Цілує тебе Гільда...» З'явилася Аліція — хто про неї питав? Аліція тримала за руку здорового красеня, принаймні вп'ятеро гарнішого за мене й надміру рожевого — певно, від підвищеної температури. Аліція, тримаючись за нього, підморгнула мені: «Що я мала робити?» Я подумав: о темпора, о морес! Має такого красеня, а очима пасе мене. Я б тобі показав, бісів ти сину, де раки зимують, коли б ти ще трохи повалився, та вже нехай, сказав я, поміж голови стежачи за чоловіком Аліції. Він і справді здавався хворим і, мабуть, прийшов сюди не задля розваг. Ми співали й вилякували долонями ритм, а згодом взяли одне одного під руки. Я відчув руку Аліції, вона була поміж мною й чоловіком, тоді чиясь рука вхопила мене з лівого боку, молода й ніжна рученька, я зиркнув і сторопів — то була дівчина з Філадельфії, за нею ж стояв хлопець із Філадельфії й тримав стосорокарічну Гільду. Я знову почав шукати очима Вахе. Його ніде не було. Місцевих тут ніколи немає, вони сплять і готуються до завтрашнього дня: щоб нагодувати нас і продати нам те чи те.

Тримаючись попід руки, ми розгойдувалися і співали. Гітари бринькали, хлопці випробовували голоси. Я спитав у сусідки, чи вона не з Філадельфії. Не з Філадельфії, а з Чикаго, відповіла вона. Я звернувся до Гільди, може, Гільда з Філадельфії? Ні, сказала вона, всього лише з Вашингтона, з Філадельфії Джек. Я Джека не знав. Аліція гладила мені руку, а рука дівчини, що тоді не зводила очей з гондольєра, була холодна, мов дамська сумочка. Хіба ж міг я порівнювати її з Аліцією? Одна рука заgravала й зраджувала, хоч друга тримала чоловіка — що їй лишалось, бідолашній. Ось чому тоне Венеція, думаю я, тоне, бо ми потонули в гріхах, усі: й ця дівчина ліворуч, що колись перезиралася з гондольєром, і сусідка праворуч, від пальців якої у мене вже дірка на руці, та й сам я, бо сприймаю цей флірт, і хлопець цієї дівчини, який відверто задивлявся на інших дівчат, навіть безсмертна орлиця Гільда, що за свої півтора сторіччя хтозна-скільки гріхів нахапалась і хтозна-скільки нахапається ще. Але тепер ми співали, в цю мить ми були веселою площею чарівного міста, яке називають неповторним, були безтурботним людством, що забуло про всі на світі Азії, Африки й так далі, забуло й про море, яке лаштується поглинути Венецію й колись-таки полізе сходами вгору, добираючись до велетів, а вони тільки

стоятимуть і дивитимуться повними жаху очима, та не зможуть і писнути, бо кам'яні. А кричати доведеться людям, але як ти крикнеш, коли в Аліції така тепла рука, коли очі дівчини з Чікаго думають про очі гондольєра, очі хлопця з Чікаго думають про очі всіх отих дівчат на тутешніх вулицях, та й Гільда думає, як би його ще раз одружитися в свої сто сорок років, щоб згодом, повернувшись до свого Вашингтона, розповідати біля прилавка різника: «Ми познайомились на площі Святого Марка»... Тільки чоловік Аліції лишався загадкою, бо був хворий... Але я раптом аж очі вирячив: Аліціїн кавалер ніжно пестив руку сусідці праворуч. Усі співали, та я все-таки перекричав пісню й вигукнув до цієї дівчини, якої раніше тут ніхто не бачив: «А ви звідки взялися?» — «З Філадельфії», відгукнулася вона.

Нарешті я знайшов бодай одну людину з Філадельфії!

Тільки Вахе з Бургаса не було, хоч мені саме його б хотілося зустріти,— побалакати по-людському.